

Bog nije mogao činiti čudesa za potkrepu laži ili zablude. Mi dakle razborito postupamo, kad s apostolima, učenicima i s pracrkvom vjerujemo Isusu, koji je čovječanstvu objavio svoje božanstvo.

Natuknuo sam ti, mladi moj prijatelju, samo nekoliko misli o božanstvu Isusovu; malo je to, ali opseg mi lista ovog ne dopušta da opširnije progovorim o tom najzamašnjem za čovjeka predmetu. Ako ti je ostalo što god nejasno, uzmi koje opširnije djelo n. pr. Deviviera (hrv.), Hettlingera (njem.). Ja pak prepuštam tvojemu zdravomu razumu, da se zamisliš u zaključke, koji logički slijede iz činjenice, da je Isus Krist Bog, n. pr. da On ima apsolutno pravo nama odrediti put i način, kako ćemo Boga štovati i služiti, kako li se spasiti i posvetiti, da li u Crkvi ili izvan nje i t. d. U tom trudu da te prati milost i ljubav božanskoga Srca želi ti tvoj

Amicus.

VILIM ACHTERMANN.

(1799.—1884.)

Slayni ovaj kipar bio je sin siromašna westfalskog seljaka. U mladosti čuvao je ovce svog ujaka pa je imao dovoljno zgode da se poda rezbarenju, za koje je pokazivao vanredan dar. Ujaku to bilo krivo, pa da ga odvrati od te „besposlice“, dade mu da čuva svinje. Dječak se domala dosjeti, kako će ipak moći rezbariti. Opazio je naime, da su krmci doduše nemirne, ali vrlo društvene i sućutne životinje, koje se za čas strče, čim jedno od njih zacvili. Priveže dakle jednog krmčića uz obližnje stablo, a ostale pusti neka se slobodno razidu. Tako je mogao rezbariti po volji čitav Božji dan. Kad bi se počeo kvatati mrak, on bi nemilice uštinuo krmče u rep, krmče bi zacvililo u sav glas, i domala strčalo bi se sa svih strana čitavo krdo. Tako bi svaku večer dotjerao kući ujakove krmke. Nego kad je nekog dana opet uštinuo krmče, ne oglasi se ostala krmka družina, pa ni onda, pošto je štipao krmče, da je cvililo, kao da ga kolju. Uzalud je Vilim tražio krdo. Kod kuće saznade, da su krmci zašli u susjedno žito itd. Ujak ga izbije, a sluteći, da je po srijedi rezbarenje, zaposli ga na njivi. Bješe mu sad pustiti dljetu, a latiti se pluga i motike.

Iza smrti ujakove najmi se za slugu u nekoga seljaka, no ne mogući podnijeti takova života ostavi službu i izučiti stolarski zanat, koji je većma prijaio umjetničkoj mu duši. Jednoč pošalje viši činovnik von Vincke fino izdjelan ormar na popravak. Nesrećom otkide se krasno izrezana glava andela, pa kako je bila od crva istočena, nije se dala priljepiti. U toj se nevolji Achtermann uteče molitvi. Dok su ukućani spavali, ode on bosonog u neko Gospino proštenište dva sata hoda daleko. Sutradan dade

se na posao i običnim nožićem izreže andeosku glavu, koja je bila nalik prijašnjoj kô jaje jajetu. Kako je bio savjestan, priopći sam činovniku, što se dogodilo. Von Vincke spozna odmah talentat stolarskoga kalfe i upita ga, bi li htio za njega da napravi jednu statuu: „Šta je to statua?“ upita Achtermann. — „To je ljudski lik“. — Achtermann: „Mislim, da bi to mogao“. — „Šta bi ti najvolio izdjelati?“ — „Spasitelja na križu“. — „E moj prijatelju, od toga bit će ti slaba korist u Berlinu, kamo hoću da te pošaljem. Napravi kopiju evo oĳoga Amora, koji jaše nalavu“.

Iako je bio bez naobrazbe, Achtermann je osjećao, da je njegova budućnost na kocki, i on odluču učiniti zavjet čistoće, da mogne u beženstvu upotrijebiti sve svoje vrijeme za kršćansku umjetnost, ako mu Bog namijeni umjetničko zvanje. Djelo uspje, a von Vincke pisa u Berlin na glasu tada kiparu Rauchu i doda kitu poljskoga cvijeća, što ju je Achtermann izdjelao. Rauch bješe spreman da primi u svoj atelier „mladoga gospodina, čija djela daju lijepih nada“.

Achtermann prevalu pješke put od Münstera do Berlina, kamo stiže u listopadu 1830. i predstavi se Rauchu. Taj se gotovo uprepasti, kad ugleda prosta momka od trideset i dvije godine, koji je umio da govori samo donjonjemačkim narječjem. Zvoljno ga odvede prvom svojem pomoćniku Rietschelu, koji je kasnije bio profesor u Dresdenu, i reče: „Eto šalju nam matora Westfalca, da bude kipar; nije ništa učio, a nema nikakve naobrazbe, samo je nešto rezbario i šta ćemo s njim?“ Odvedoše ga ravnatelju Schadowu. Ovaj se na glas nasmije. No razmotriv radnje upitat će: „Gdje ste to naučili?“ — „Nisam ja toga učio, dragi gospodine“. — „Hoću da kažem, koju ste akademiju polazili?“ — „Ne znam (lk weet nik)“. — „Ama gdje ste učili rezbariti?“ — „To sam ja sam od sebe naučio“. Ipak pri-pustiše Achtermanna.

Za svoga je boravka u Berlinu budući umjetnik materijalno mnogo stradao; kadšto bi čitave tjedne živio o suhu hljebu. Uz to mu zadavahu dosta muke i predavanja, što lh je morao slušati, no radi premnogih stručnih i tudih riječi isprva jedva razumijevao. Zemljak njegov, državni savjetnik Schmedding, učio ga je večerom čitati i pisati.

Željeznom voljom i jakim ljubavlju za ideal, koji mu je svijetlio poput zvijezde prethodnice, svladao je Achtermann sve teškoće i prebrodio sve zapreke, a djelima svojim poboljšao si je i materijalno stanje, pače je i toliko uštedio, da je mogao ostvariti davnu želju i poći u Italiju. U kolovozu godine 1838. krene na put, u Carrati izradi u mramoru raspelo i stigne u lipnju 1839. u vječni grad. Raspelo kupi vojvoda Arenberški i dade ga blagosloviti od pape Gregara XVI., koji reče umjetniku: „Vi ste izveli djelo, koje je ne samo vama na čast nego i svoj Njemačkoj“.

Unatoč ovakovu priznanju Achtermann je trpio ljutu oskudicu. On piše: „Tri dana već nisam ništa jeo, pa mi neko pokloni šest novčića. Ja kupih za to komad kruha, umakah ga u Fontanu Trevi i pojedoh u sladak kus!“ Vjeronjci ga uznemirivahu. Achtermann pođe u crkvu i pomoli se. Kad je izašao iz crkve, pridruže mu se dva njemačka radnika i zamole ga, da im pokaže svoju radionicu. On ih povede, a jedan mu pratilac reče, kako je doduše teško postati ovako slavan umjetnik, ali kad se to jednom poluči, onda eto svega. Achtermann odvrati: „Dok sam bio seoski sluga, uvijek sam imao u džepu po koji sekser; dok sam služio u vojništvu, bilo je barem dosta menaže; dok sam bio stolarski kalfa, nikad mi nije ponestalo novca, ali otkad sam umjetnik — i sad im prizna svoju bijedu. Na to će stariji radnik: „Gospodine Achtermanne, tu bismo mi mogli pomoći. Nas dvojica imamo u štedionici svotu veću, nego li vi ovaj čas trebate. Mi vam taj novac dajemo na raspolaganje“.

Jedno je od glavnih Achtermannovih djela glasovita njegova *Pietà*. U svojim se mladim godinama često molio pred slikom Zalosne Gospe u katedrali münsterskoj. Namjesto stare slike on je odavna želio da stvori nešto veličajno. Tako nastade njegova *Pietà*: Gospa, kako promatira svog božanskog Sina skinuta s križa i položena na njezino krilo.

Čim se u münsterskom kraju pročulo, što je Achtermann nakan učiniti, počеше se katolici natjecati davajući prinose zatu svrhu. Umjetnik je radio na djelu nekoliko godina i dovrši ga u jeseni god. 1850. Pod ličnim upravljanjem njegovim ukrcan bi golemi kip na holandsku lađu „Harmannu“: težio je zapakovan do 25.000 kilograma. Na osminu Velike Gospojine 1851. blagoslovena bi *Pietà* u Münsteru vrlo svečano. Za pontifikalne Mise primi bogoljubni umjetnik iz ruku biskupovih svetu pričest, čim je nemalo edificirao brojne vjernike nazočne pri toj slavi.

Pietà pronijela je Achtermannovo ime širom svijeta. Dvanaest ju je puta još morao izraditi u mramoru. Jednoć uniđe odličan Englez u njegovu radionicu i upita: „Jeste li vi gospodin Achtermann?“ Umjetnik potvrdi, a Englez mu živo prihvati ruku i reče: „Vidio sam u Münsteru vašu *Pietà*; morao sam vašoj Majci Božjoj obećati, da ću postati katolik. I ja sam sad doista katolik, ali želim još da primim svetu potvrdu, pa vas molim, da mi budete krizmeni kum. Ja sam N. N. Vi ćete mi, zar ne, učiniti tu ljubav?“

Münsterci su željeli da dobiju još jedno djelo Achtermannovo, a ujedno se htjelo podići dostojan spomenik velikom borioncu za slobodu Crkve, kölnskom nadbiskupu Klemensu von Droste-Vischeringu, koji počivaše u münsterskoj prvostolnici. Domala se skupila potrebna svota, za koju napravi Achtermann svoje drugo glavno djelo, *Skidanje s križa*, grupu od petero osoba. Godine 1858. bješe veliko ovo umjetničko djelo gotovo. Papa Pijo IX. počasti ga svojim pohodom.

Nije bio lak posao naći podesnu lađu za ovako golem teret, a i samo ukrcavanje zadavaše dosta muke. Dok su vitlom spuštali sanduk na lađu, puče jedno debelo uže, a teški sanduk udari svom silom o zid. Achtermannu se otme očajan krik i gotovo u nesvijesti sruši se na tle. U isti mah zaori iz usta radnikâ saziv loretskih litanija: Sancta Maria, ora pro nobis! Sancta Dei Genetrix, ora pro nobis! I Achtermann prihvati zaziv. Sanduk je pogodio zid baš na mjestu, gdje je falilo nekoliko kamena, i tako je našao ovdje uporište, i nesreća minu.

Pošto je sanduk sretno ukrcan, upita kapetan lađe, što je zapravo u sanduku, a bio je krut kalvin. Kad mu rekoše, da je Skidanje s križa, poviče zlovoljno: „Da sam to znao, ne bi bio nikad tog kumira primio na svoju lađu“.

Achtermann ode kopnom u Rotterdam, da dočeka lađu. S užasom sazna, da su za žestoke bure potonula dva od; ona tri broda, što su se isti dan dan otišli iz Livorna put Nizozemske; o trećem nema glasa, a baš je ovaj vozio kip. Achtermann bio u sto briga. Za tjedan dana napokon uđe lađa sretno u luku. Achtermann klicao od radosti. Kapetan ga zagrlj govoreći: „Vašoj umjetnini dugujemo život i lađu; ona je za silne oluje održala svojom težinom lađu u ravnoteži. Madonna nas je spasila! A što sam obećao u času najveće opasnosti, to ću evo da izvršim: ja ću biti katolik!“

Napokon bude grupa dopremljena u Münster. Glas se o tom raširio munjevitom brzinom. Čitav se grad strčao na trgu kod katedrale. Kao more bučio je i talasao se silan svijet: svak hoće da vidi ono čudovište, o kojem su toliko čuli. Samo je umjetnik miran i daje pokadšto odmjerene naloge radnicima, što vičući rade okolo kola na valjke, na kojima se prenosi golemi sanduk.

Za najvećega žamora i buke i vike zabruji sa zvonika prvostolnice glas zvona. Uzrujano bi ga mnoštvo jamačno prečulo; Achtermann u prvi mah ne zna, zašto je zazvonilo, i on pogleda gore na zvonik, kad opet zazvoni. Sad zna — to je pozdrav Gospin. On skinе šešir, sklopi ruke i uzme se tako žarko moliti, da se tome dojmu ne uzmože da otme ni najsuroviji radnik. „Ne sjećam se“, piše jedan očevidac, „da sam igda u životu vidio sliku potresnu poput ove. Žamor utihnu u tren oka; radnici odložiše polako poluge i željezne motke ili se upriješe o njih stojeći ravno, i svi bez razlike stajahu otkrite glave i moljahu. Da li je to umjetnik opazio, ne znam; jer on je stajao kao zanesen u molitvi, i nitko se ne usudi maknuti, dok se on nije prekrstio i svoju sijedu glavu pokrio...“

Vrativši se u Rim izveo je Achtermann još gdje koje djelo: raspelo za kraljevsku grobnicu u Charlottenburgu, oltar za Prag, Ecce homo itd. Isklesao je jedan kip Majke Božje. Ruskoj se carici, koja je pohodila umjetnikovu radionicu, taj kip vrlo svidje

i htjede da ga kupi. Samo je željela, da Achtermann skine krunu. No on ne htjede da na to pristane, i tako od kupnje ne bi ništa.

Kakav je bio u mladosti, takav ostade veliki taj i bogoduhi umjetnik do svoje visoke starosti: priprost, blag, pobožan. Svaki bi dan pribivao svetoj Zrivi. Sirotinju je rado i obilato pomagao. Žarko ljeto provodio bi u gorskom seocu Rocca di Papa. Tu je dao obnoviti staru ruševnu kapelu i podići stan za svećenika, za kojega je osnovao i zakladu, da vrši u crkvi službu Božju i siromašnu djecu poučava u vjeri i ostalim predmetima osnovne nastave.

U nedjelju 25. svibnja (1884.) izveze se, već veoma slab, na Campo Santo, da još jednoč vidi svoju Pietà na velikom oltaru. Po njegovoj želji zapališe sve svijeće oltara. Sijedom umjetniku zasja umno oko, a ruke mu se složiše na molitvu. Vrativ se kući morade opet leći. Sutradan ujutro oko 10 sati preminu pobožni umjetnik blago u Gospodu, kojega je za nada sve ljubio i umjetnošću svojom slavio*)

Travnik.

Miroslav Vanino D. I.

METAFIZIČKI UZLET U CARSTVO GLASOVA I HARMONIJE (MEDITACIJA).*)

DIO II.

Uz gdje koje od navedenih već misli pridomeće Singer u svom djelu *Metaphysische Blicke in die Tonwelt* (München 1847.) neke i o ostalim ljestvicama i suzvućima. — Glazba kao da je neka iznimka između svih stvorova u analogiji gledom na Božanstvo.

Svih naših sadanjih dvanaest ljestvica nije točno računbeno ugodeno. To nam dokazuje i fizika u nauci o akustici. Terca tvrdog suzvuka mora kanoti izići iz same sebe, da se uzmogne ostvariti spoj sa ostalim ljestvicama, a to biva time, što je nešto više (= u visinu) udešena, te je u stanju, da služi drugoj ljestvici kao kvinta, i ostvari potpuni kvintovni krug.

Glazbeni metafizičar luči dva svijeta glasova i harmonija. Prvi je ona prvotna harmonija, kojoj je razmjer titraja matematičnom točnošću određen, bez ikakve — recimo — korekture u relaciji glasova. Ali ova praharmonija ne bi se mogla nipošto uvrstiti u naš temperovani sistem od 12 ljestvica, jer one slijedeće ljestvice, koje bi se razvile iz tačne relacije prvotnog C-dur

*) L. v. Hammerstein S.L.: Charakterbilder aus dem Leben der Kirche Trier 1897.

*) ŽIVOT II., br. 1.